

IKONEN IN OUD- EN NIEUW-RUSLAND

□ □ □ DOOR VAN DEN EECKHOUT □ □ □

HET uitgangspunt van alle Christelijke kunst, daarover schijnt men het in de wereld der kunsthistorici al tientallen jaren eens te zijn, moet gezocht worden in Alexandrië, dat zelve trouwens, zooals o.a. Bolland geleerd heeft, de eigenlijke bakermat zou zijn van het heele Christendom: mengsel van Joodsche inspiratie en antieke wijsheid. Hoe het zij, het ontstaan der Russische ikonen, die schoone bloeseming van Christelijk gevoel, ligt in ieder geval in de verbinding van verscheidene Christelijke en vóór-Christelijke elementen.

Men leert ons, dat wij tot de Egyptenaren en hun mummie-portretten moeten terug gaan, willen wij de ikoon zien „worden”. De Egyptenaren zagen in het bewaren van een goed gelijkend portret het bewaren van iemands vorm, d.w.z. van iemands schim of ziel, en meenden dus door 't bewaren van 't herkenbaar portret van een doode zijn voortbestaan te beveiligen in het geestenrijk. Dit was zeker allerminst een Christelijke opvatting. Maar de tijd moge voortgaan in tegenstellingen zich te verwelijken, culturen hebben ook een lang leven dóór alle tegenstellingen heen. Zoo had het de Egyptische cultuur. De behoefte om van de dooden, vaak veréerde dooden van de eerste Christenheid afbeeldsels te bewaren, en soms, als het martelaren gold, ze te bewaren om ze anderen ter navolging of vereering voor oogen te stellen, die behoefte vulde, zooals een paar eeuwen te voren de mummiegraven met portretten gevuld waren, nu met „portretten” de muren der catacomben en der andere woonplaatsen van eerste Christenen, dikwijls afbeeldingen ten voeten uit, die in 't geestelijke een voortzetting moesten schijnen van die Egyptische portretten, maar in elk geval door hun hang naar sterke gelijkenis technisch gesproken een voortzetting ervan waren.

Ten deele tenminste. Het is n.l. eigenaardig te zien, hoe het karakter der hiëratische mummie-afbeeldingen evengoed in die catacombenkunst doorwerkte als de laat-Romeinsche ijdelheidsportretkunst met haar op koele cerebraliteit gerichte werken: die soms zoo sterk doen denken aan de *m a t t e r o f f a c t*-kijkende geportretteerde dames en heeren van de laatste tweehonderd jaren in ons Europa. („Dank der steigenden Wertschätzung des Individuums im ausgehenden Altertum gewann dasselbe (het representatieve Portret) während der Kaiserzeit bis zu den tieferen Volksschichten herab Verbreitung.” Wulff.) Zoo ontstond dus het vroeg-Christelijke martelarenportret meestentijds uit een compromis van wederopgevatte Egyptisch-priesterlijke grafschil-